

Asia: VN/28937/2021

Työryhmän mietintö pienten riita-asioiden menettelystä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Itä-Suomen hovioikeus toteaa lausuntonaan seuraavan.

Yleistä

Työryhmän mietintö on seikkaperäisesti ja huolellisesti laadittu.

Työryhmän työ liittyy tavoitteeseen alentaa oikeudenkäynnin kynnystä pienissä riita-asioissa. Hovioikeus toteaa, että oikeudenkäynnin kynnys on lähinnä suuren oikeudenkäyntikuluriskin takia epäilemättä noussut liian korkeaksi. Siksi työryhmän esitystä on pidettävä kokonaisuutena tarkastellen kannatettavana.

Työryhmän toimeksianto oli rajattu koskemaan vain menettelyä häätöä ja huoneenvuokraa koskevissa asioissa. Mikäli menettely koetaan tässä asiaryhmässä onnistuneeksi, sitä tulisi mahdollisimman pian laajentaa koskemaan myös muita pieniä riita-asioita.

Työryhmän mietinnössä on pohdittu uudistuksen kustannusvaikutuksia. On selvää, että kysymyksessä ei ole toiminnan tehostamis- tai säästöhanke. Uuden menettelyn tavoitteena on parantaa oikeusturvaa. Samalla se tuo yleisille tuomioistuimille lisää tehtäviä ja siten kustannuksia. Uudistusta ei tule toteuttaa, ellei samalla huolehdita siitä, että pahoin jo entuudestaan ruuhkaantuneet yleiset tuomioistuimet saavat sen edellyttämät lisäresurssit.

Ottaen huomioon, että pienriitamenettelyä sovellettaisiin vain asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen perustuvissa asioissa, ehdotuksessa esitettyä 10 000 euron ylärajaa kanteen pääomavaatimukselle voidaan pitää riittävänä. Mikäli menettelyä myöhemmin laajennetaan muihin asioihin, euroraja on liian alhainen. On perusteltua, että asian sopivuutta menettelyyn on harkittava myös asian laadun ja laajuuden näkökulmasta. Ratkaisua tehtäessä on tarpeen kuulla asianosaisia, jotta he voivat arvioida mahdollisuuksiaan sietää normaalisaännösten mukaan toteutettavasta oikeudenkäynnistä koituvaa oikeudenkäyntikuluriskiä.

Ehdotetun OK 6 a luvun 6 §:n mukaan asianosaisen tulee toimittaa haastehakemus, vastaus ja muut asiakirjat käräjäoikeuteen sähköisessä asiointipalvelussa, jollei käräjäoikeus erityisestä syystä salli hänen toimittaa asiakirjaa muulla tavalla. Sähköisen asiointipalvelun käyttöön ottaminen on erittäin kannatettavaa. Sillä voidaan saavuttaa monia työryhmän mietinnössään esiin nostettuja hyötyjä. Hovioikeus pitää kuitenkin vaatimusta sähköisen asiointipalvelun käyttämiselle liian tiukkana. Termiä ”erityinen syy” käytetään lainsäädännössä eri yhteyksissä ja yleensä sen soveltamisala on varsin kapea. Kun otetaan huomioon, että yhteiskunnan digitalisaatiokehitys on yhä murroksessa ja kaikilla ei välttämättä ole vielä yhtäläisiä mahdollisuuksia sähköisten asiointipalvelujen käyttöön, vaatimusta sähköisen asiointipalvelun käyttämiselle olisi tarpeen jonkin verran lieventää ehdotetusta. Hovioikeus ehdottaa, että erityisen syyn sijasta lakitekstissä käytettäisiin esimerkiksi termiä ”perustellusta syystä”. Sähköisen asiointipalvelun käyttövaatimuksen lieventäminen on senkin vuoksi tarpeen, että sen käyttämättä jättämiselle on ehdotetun OK 6 a luvun 8 §:ssä säädetty merkittäviä oikeusturvaan liittyviä oikeusvaikutuksia pienriitamenettelyn eri vaiheissa.

Ehdotetun OK 6 a luvun 14 §:n mukaan käräjäoikeuden on muun muassa huolehdittava pääkäsittelyssä siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota. Mietinnössä ei ole riittävästi pohdittu sitä, miten tämä pääkäsittelyä koskeva säännös on sopusoinnussa yhtäältä 6 a luvun 10 §:n preklusiosäännöksen ja toisaalta 6 a luvun 15 §:n, jossa säädetään asiaa ratkaistaessa huomioon otettavasta oikeudenkäyntiaineistosta, kanssa.

Ehdotetun OK 6 a luvun 17 §:n mukaan pääsääntönä on, että tuomio julistetaan heti pääkäsittelyn jälkeen, ts. pääkäsittelypäivänä. Ellei tämä ole erityisistä syistä mahdollista, ratkaisu voidaan antaa käräjäoikeuden kansliassa niin pian kuin mahdollista. Kun otetaan huomioon, että ehdotetussa menettelyssä käsiteltävät asiat ovat joka tapauksessa oikeudenkäyntiaineistoltaan pienehköjä ja oikeudellisesti yleensä selkeitä, tuomion antamisen takarajaksi tulisi säätää normaalin oikeudenkäynnin osalta noudatettava 14 päivän määräaika (OK 24;8,1). Tästä poikkeavaan sääntelyyn ei ole tarvetta.

Pienriitamenettelyssä tuomarin osaaminen ja ammattitaito oikeudenkäynnin johtamisessa korostuu. Tämän vuoksi uudistuksen voimaantuloon on tarpeen kytkeä perusteellinen koulutus ja perehdyttäminen käräjäoikeuksien tuomarikunnalle.

Hovioikeusmenettelystä pienriita-asioissa

Pienriitamenettelyssä käsitellyssä asiassa ratkaisun perustelulle asetettuja vaatimuksia on kevennetty. Näyttöä ratkaisussa ei tarvitsisi selostaa, vaan riittävää olisi, että ratkaisun perusteluissa lyhyesti todetaan mihin näytöstä tehdyt johtopäätökset perustuvat ja mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu välittömästi perustuu. Hovioikeus kannattaa ehdotettua perusteluvaatimuksen keventämistä.

Todistelutallenneuudistus otetaan pian käyttöön yleisissä tuomioistuimissa. Pääsääntö on, että hovioikeudessa todistajia ei kuulla enää uudelleen, vaan todistelu otetaan vastaan tallenteilta. Hovioikeuden harkitessa jatkokäsittelyluvan myöntämistä, todistelutallenteisiin voi tutustua vain erityisestä syystä (OK 25 a luku 14,1).

Kun pienriitamenettelyssä tuomion perustelut ovat hyvin pelkistetyt ja näyttöä ei lainkaan selosteta, hovioikeudella voi olla vaikeaa arvioida kärjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta pelkän kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Tämä voi johtaa jatkokäsittelyluvan myöntämiskynnyksen tarpeettomaan alenemiseen pienriitamenettelyssä käsitellyissä asioissa ja oikeudenkäynnin tarpeettomaan laajenemiseen ja lisääntyviin kustannuksiin hovioikeusvaiheessa. Tällainen kehitys olisi vastoin pienriitamenettelyn yleisiä tavoitteita.

Tämän vuoksi hovioikeudelle olisi syytä antaa pienriitamenettelyssä käsitellyissä asioissa mahdollisuus tutustua kärjäoikeudessa tehtyihin todistelutallenteisiin muita asioita lievemmin perustein, esimerkiksi kun siihen syystä tai toisesta katsotaan olevan aihetta. OK 25 a luvun 14 §:n 1 momentin viimeinen virke voisi siten kuulua esimerkiksi seuraavasti: ”Hovioikeus voi 6 a luvun mukaisessa menettelyssä käsitellyssä asiassa ottaa huomioon kärjäoikeudessa tehdyn kuva- ja äänitallenteen kun siihen on aihetta”.

Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 15 §:ään ehdotettu muutos

Itä-Suomen hovioikeus kannattaa ehdotettua muutosta seuraavilla lisäyksillä.

Hovioikeudessa olisi syytä siirtyä tuomion allekirjoittamisen osalta siihen, että ainoastaan yksi kokoonpanon jäsen allekirjoittaisi tuomion. Näin toimitaan kärjäoikeuden kollegiaalisessa kokoonpanossa (OK 24:9 ja ROL 11:8). Hovioikeuden työjärjestyksessä (TIL 1:4,2) voitaisiin tarkemmin määritellä, kuka allekirjoittaa tuomion ja miten erilaiset tilanteet tulisi tässä huomioida. Luontevasti allekirjoitustehtävä kuuluisi valmistelusta vastaavan jäsenen tehtäviin. Esimerkiksi

poissaoloista aiheutuvien viiveiden välttämiseksi tuomion voisi allekirjoittaa myös muu kokoonpanoon kuuluva jäsen.

Ehdotetun pykälän ensimmäinen virke voisi kuulua: ”Tuomion ja lopullisen päätöksen allekirjoittaa yksi kokoonpanon jäsen”.

Ehdotetun pykälän toisen virkkeen muutos tähtää menettelytapaan, jolloin toimitaan kokonaan sähköisessä asiankäsittely-ympäristössä. Kun otetaan huomioon, että vielä ehkä useita vuosia ollaan tilanteessa, jossa osa hovioikeuksien ratkaisuista annetaan perinnejärjestelmissä paperisina, voimaantulosäännökseen olisi syytä ottaa maininta, että niiden tuomioiden ja päätösten osalta, joita ei käsitellä sähköisessä asiankäsittelyjärjestelmässä ja joissa ratkaisua ei allekirjoiteta sähköisesti, sovelletaan vanhoja säännöksiä.

Leskinen Minna

Itä-Suomen hovioikeus - Lausunnon ovat valmistelleet presidentti Antti Savela ja osaston johtaja, hovioikeudenneuvos Eero Antikainen